

En lokalhistorisk undersøgelse af opmålingsforretningen og dens følger i Østrup 1738

Indledning	1
Problemstilling	1
Forskningsoversigt	2
Problemformulering og begrebsafklaring	6
Kilder	7
Kort	9
Historik	10
Analyse	17
<i>Hvad siger opslagsværker som Trap og Fyns Amts Registrering om Østrup?</i>	<i>17</i>
<i>Ejerlavsgrense og mageskifte</i>	<i>19</i>
<i>Antal gårde i Østrup by</i>	<i>21</i>
<i>Blev jorden lagt omkring den enkelte gård og fri af dyrkningsfællesskabet?</i>	<i>22</i>
Konklusion	23
Litteraturfortegnelse	24
Kildefortegnelse	25

Indledning

Danmark forandrede sig på mange måder i det 18. århundrede. Den store historie¹ fortæller at især gennem sidste halvdel af århundredet, blev der lagt op til en gennemgribende omlægning af forholdene på landet. Begrebet *landboreformerne* rummer udviklingen af en sum af reformer indenfor forskellige aspekter af bondens liv på landet. Omorganiseringen af driften af jorden, også kaldet udskiftningen, var kun én af dem.

I de gamle landsbyer fra middelalderens tid dyrkede bønderne jorden i en form for fællesskab. De aftalte, hvornår der skulle pløjes, sås og høstes, og hvad der skulle dyrkes. Dyrene græssede på det fælles overdrev, og når høsten var i hus, blev hegnene omkring markerne fjernet, så dyrene også kunne græsse her. Bønderne var fæstebønder. Det vil sige, at det var godsejeren, som ejede jorden, og bønderne der på en måde lejede den. De havde brugsretten mod at betale landgilde og yde hoveri. Markerne var inddelt i vange, der var afgrænset af moser eller skov- og krat-bevoksning. Vangene var igen inddelt i åse og åsene i agre, hvor hver bonde så havde én eller flere strimler. I alt kunne en bonde have mellem halvtreds og hundrede af sådanne agre, han selv skulle sørge for blev dyrket som vedtaget på tinge.

Udskiftningen gjorde op med denne driftsform. En landmåler kom og målte alle agrene op og fordelte jorden på en ny måde, så hver gård så vidt muligt fik al sin jord lagt i forbindelse med gården. Denne omlægning medførte en uafhængig og individuel drift af gårdene². Nogle gårde blev flyttet ud af landsbyen, og nettet af stier og veje måtte mange steder lægges om. Det har været en næsten total omorganisering af landskabet. Man forestiller sig et arbejde af umådelige dimensioner!

Problemstilling

Når jeg læser den forskning, der behandler emnet udskiftning, undrer det mig, at der er forskel på den tidsmæssige placering. Generelle værker som for eksempel *Det Danske Landbrugs Historie* regner udskiftningen til sidst i 1700-tallet, især de sidste 20 år (efter forordningen af 1781), når det gælder det vi kalder kongeriget. Lokale analyser rammer ofte ned i en periode tidligere. Er det fordi, de lokale undersøgelser bevidst har valgt at undersøge tidlige udskiftninger, eller kan der tænkes en anden årsag?

Som det vil fremgå af forskningsoversigten, ser forskerne en sammenhæng mellem anvendte kilder og det udskiftningsår, de kommer frem til. Kilder fra justitsprotokoller og godsarkiver rummer

¹ Herved forstås de generelle strukturer som de skildres i danmarkshistorien, til forskel fra den lille historie som har en geografisk lokalitet, en bestemt person eller lignende som udgangspunkt for en fortælling på mikroplan.

² *Når hver fik sin lod*, Klaus Thingholm Kristensen s. 9

dokumentation for tidlig udskiftning, kilder fra landvæsenskommissionen en lidt senere udskiftning og 1805 indberetningerne i forbindelse med udarbejdelsen af en ny matrikel rummer de seneste udskiftningsår. At en landsby også kunne udskiftes flere gange gør ikke problematikken nemmere. Da jeg i anden sammenhæng faldt over nogle spændende arkivalier omhandlende Østrup på Sydfyn, vil jeg derfor med Østrup by, Håstrup sogn, Sallinge herred som udgangspunkt undersøge udskiftningen her.

En egentlig undersøgelse af udskiftningen af Østrup er ikke tidligere foretaget. Opslagsværket *Trap Danmark*³ daterer den til 1796. Men kan vi stole på Trap? Jørgen Dieckmann Rasmussen mener nej.

Forskningsoversigt

Da Østrupgård har været en del af grevskabet Brahesminde, vil det være oplagt først at søge oplysninger om udskiftningen i Claus Bjørn: *Brahesminde, et grevskabs historie*, men bogen starter i 1798 og omhandler ikke opgavens problematik.

Den eneste, der specifikt har beskæftiget sig med Østrup bys historie i samme periode som opgaven, er Felix Kruse fra Håstrup Folkemindesamling. Han har skrevet en artikel⁴, der bygger på hans optegnelser *Haastrup sogns beboere gennem 300 år*⁵. Den består af en gennemgang af hvilke fæstere, der har været i Østrup siden 1688 med de enkelte gårde og huse som udgangspunkt. Hans kildemateriale er fæsteprotokoller, skifteprotokoller, kirkebøger og samtaler med nulevende beboerne i de pågældende huse. Hans kommentarer bærer tydeligt præg af, at han opfattede Frederik Hein, godsejer på Østrupgård 1738-51, som skurken, der ødelagde Østrup by, en tidstypisk holdning i 1980'erne, hvor marxistiske analyser var almindelige. Felix Kruse bemærker, at der ikke findes kortmateriale, der skildrer situationen før og efter opmålingen i 1739, og hvor vanskeligt det dermed er at placere marknavnene på kort. Han har dog et bud på, at alle gårdene før udflytningen skulle have ligget i det sydvestlige hjørne af ejerlavet ved Ryemarken. Fortegnelsen diskuterer ikke og tager ikke stilling til, om det, der skete i 1740, var en udflytning.

Poul Nissen⁶ undersøger udskiftningen i Fyns Stift med henblik på, hvornår udskiftningen fandt sted. Hans kildemateriale er dokumenter og kort i matrikelarkivet, altså kilder efter 1781. Nissen har lavet en fortegnelse over landsbyernes udskiftningsår, men oplyser at de skal tages med forbehold, da året betegner den formelle afslutning på udskiftningen. Fra ansøgning til færdigt

³ J.P.Trap, *Danmark, Svendborg Amt*, Bind V, 2, 5. udgave, 1957

⁴ Kruse, Felix: *Udskiftningsagen i Østrup*

⁵ Topografika Nr. 144, Haastrup, *Om beboerne i Håstrup Sogn og deres indbyrdes slægtskab gennem 300 år*. 1984
Felix Kruse

⁶ Nissen, Poul: *Udskiftningen i Fyns Stift*, Fynske Årbøger 1969

arbejde kunne ligge en længere periode, dog oftest kun af et par års varighed. Hans konklusion er, at der kun skete meget få udskiftninger før 1781. Med hensyn til Sallinge herred skete kun 5 udskiftninger før 1781: Diernæs, Kalleko, Katterød, Hundstrup og Tørringe. I øvrigt omtaler han nogle meget dårlige udskiftninger, nemlig godserne Steensgård, Østrup og Damsbo. Her fik bønderne lagt deres jord på helt op til ti steder. Udskiftningen af Østrup by er sat til 1796 af Johannes Schmidt.

Jørgen Dieckmann Rasmussen gør sig, i sin bog om bøndernes holdning til udskiftningen⁷, nogle overvejelser om sammenhængen mellem udskiftningsår og kildemateriale. Specielt værdien af Trap *Danmark* stiller han spørgsmålstejn ved. Han karakteriserer den som imponerende i kvantitet men tvivlsom i kvalitet på grund af det kildemateriale, der er brugt. Trap bygger på 1805-indberetningerne⁸, og Dieckmann påpeger, at det er en sen kilde at bruge, hvis man skal have fat i de tidligere udskiftninger. Til sin undersøgelse vil han derfor i stedet bruge udskiftningsforretningerne, der før 1781 foreligger som skriftlige vidnesbyrd, da åstedsforretningerne blev protokolleret. Udskiftninger efter 1781 findes desuden på kort, også kaldet udskiftningskort. Dieckmann undersøger det københavnske rytterdistrikt og kommer frem til, at 70 % af området havde indsendt ansøgninger om udskiftning inden 1781, og 62 % er gennemført inden 1781⁹. Han påpeger, at hans resultater ikke stemmer overens med Traps udskiftningsår.

Birte Stig Jørgensen undersøger i sin analyse af krongodset i Nordsjælland¹⁰ blandt andet, hvorvidt udskiftningen var gennemført før eller efter den "lille" landbokommissionens nedsættelse 1784. Hendes kilder til de tidligste udskiftninger, der er foretaget uden opmåler, er birkerettens justitsprotokoller (tingprotokoller), og hovedkilderne er udskiftningsforretninger i Matrikelarkivet herunder også kortmateriale og kommissionens arkiv. I den forbindelse konstaterer hun, at især ældre udskiftningsforretninger mangler i Matrikelarkivet, og at netop disse landsbyer er fejlagtige i Trap. For tidspunktet kan fastslås af andre kilder for eksempel i landvæsenskontoets korrespondance eller indberetninger fra amtmændene om forbedringer i landvæsnet, som ligger i landvæsenskontoets arkiv. Konklusionen bliver, at arbejdet med udskiftningen var i fuld gang, da landbokommissionen blev nedsat i 1784. Cirka 1/3 af landsbyerne i Kronborg amt og 1/4 i Frederiksborg amt var udskiftede inden 1784.

⁷ Rasmussen, Jørgen Dieckmann: *Bønderne og udskiftningen*, København 1977

⁸ ibid side 14

⁹ ibid. side 107

¹⁰ Jørgensen, Birte Stig: *Udskiftningen i Nordsjælland*, Hillerød, 1967

Erland Porsmose skildrer i sin bog *De fynske landsbyers historie i dyrkningsfællesskabets tid*¹¹, hvorledes bebyggelsesudviklingen er meget forskellig i de forskellige landsdele i Danmark. På Fyn holder gårdtallet sig stabilt i perioden ca. 1500 til 1682

*tabet af bøndergårde som følge af hovedgårdsmarkernes ekspansion kan opgøres til 5% for det 16. og 17. århundredes vedkommende. Dette opvejes dog af en vis smågårds ekspansion i skov og kystegnene.*¹²

Udviklingen i 1700-tallet er ligeledes stabil, men rummer måske en meget lille nedgang¹³.

Sandsynligvis på grund af de mange egaliseringer synes hartkornet også stabilt i perioden frem til slutningen af 1700-tallet. Porsmose når frem til, at der på Fyn kun er belæg for, at der efter år 1700 blev nedlagt få landsbyer¹⁴. Årsagen var dels hovedgårdsudvidelser dels gårdsammenlægninger/udflytninger.

*Nok forekom der stadig udvidelser og nedlæggelser i 1700-tallet, men godsernes interesse synes nu snarere at være svinget mod en mere intensiv udnyttelse af ejerlavets ressourcer frem for en udvidelse heraf.*¹⁵

Forordningen af 28. januar 1682 forbød nedlæggelse af landsbyer og gårde, men det var ikke svært at få dispensation og oven i købet med tilbagevirkende kraft.¹⁶ Det var altså muligt at nedlægge gårdene i Østrup, ja hele landsbyen, men blev det gjort, var det ikke en del af en generel udvikling. Erland Porsmose nævner at Landboreformernes periode var de sidste to årtier af 1700-tallet, men mange steder var ændringerne i gang tidligere. Opløsningen af dyrkningsfællesskabet og udskiftningen af jorden startede på Fyn i sydvest, den del der vender mod hertugdømmerne. I hertugdømmerne og på Als skete tilsvarende ændringer 150 år tidligere end i kongeriget. Holstenhus ved Fåborg startede således med at udskifte Diernæs sogn i 1750-erne. Porsmose nævner at flere landsbyer blev udskiftet flere gange, men at der mangler forskning på området.

Kan Østrup være blandt de byer, der blev udskiftet flere gange, altså både i 1740 og 1796?

Porsmose nævner flere nedlagte byer ved navn, men Østrup er ikke iblandt.

Klaus Thingholm Kristensen analyserer i sin bog *Når hver fik sin lod*¹⁷, udskiftningen som den foregik mand og mand imellem i Middelsom herred i Jylland. Ganske kort kommer han også ind på tidspunktet for udskiftningen i resten af landet. Landboreformerne afviklede godssystemet, således

¹¹ Porsmose, Erland: *De fynske Landsbyers historie*, Odense 1987

¹² *ibid* s. 141.

¹³ *ibid* s. 142

¹⁴ *ibid* s.154

¹⁵ *ibid* s. 159

¹⁶ *ibid* s. 158/59.

¹⁷ Kristensen, Klaus Thingholm: *Når hver fik sin lod*, Odense, 1985

at omkring år 1800 var hoveriet og stavnsbåndet under afvikling, landsbyfællesskabet ophævet, og gårdfæsterne var på vej til at blive selvejere. I den forbindelse understreger han at:

*Landboreformerne ikke udelukkende kan karakteriseres ud fra statens lovinitiativer: reformerne havde karakter af en kompleks blanding af private og offentlige initiativer*¹⁸.

Tankerne om udskiftningen i Danmark mener Klaus Thingholm Kristensen bliver åbenbare omkring 1750. 1760 nævnes som tidspunktet, da de første udskiftninger dukker op i kongeriget, kulminerende omkring 1780-81.

Når Klaus Thingholm Kristensen arbejder med udskiftningens periodisering, stiller han spørgsmål ved anvendelsen af Trap *Danmark* og den øvrige litteratur på grund af de kilder, de bruger,¹⁹ kilder som er landvæsenskommissionsmaterialet, udskiftningskortene og indberetningerne fra 1805. Han mener, disse kilder kan give overblik, når det gælder større områder, men påpeger samtidig, hvorledes Trap tager fejl. Problemet med disse kilder er deres tidsmæssige forekomst.

Landvæsenskommissionen blev nedsat i 1757 og beskæftiger sig derfor med tiden derefter.

Underforstået kan man ikke her finde spor af udskiftninger før da. Kortmaterialet er oftest dateret til tiden omkring slutningen af 1700 eller begyndelsen af 1800 og Amtsinberetningerne har store huller. Undersøgelsen går ikke dybere ind i diskussionen om hvilke kildegrupper, man så bør anvende, men det ligger måske implicit, da undersøgelsen går tæt på de enkelte lokaliteter. Det konkluderes, at der allerede var påbegyndt udskiftning i 1771, nemlig i Brandstrup.

Da opgaven er rettet mod fynske forhold, skal også nævnes Karl Peder Pedersen, som i sin bog *Vestfynske fæstebønder*, undersøger de sociale og økonomiske forhold for fæstebønderne på godserne Erholm-Søndergårde i 1700-tallet, med henvisning til manglende undersøgelser af fynske forhold.

Han deler tidsmæssigt sin undersøgelse op i før og efter reformerne, for at kunne sige noget om udviklingen. Det er således hans vurdering, at disse to godser gennemgik en både bemærkelsesværdig og typisk udvikling i 1700-årene²⁰. Karl Peder Pedersen bemærker, at godsejeren havde størst fordel ved, at bønderne havde det så godt, at de kunne betale deres afgifter, hvad de også kunne på Erholm-Søndergårde med undtagelse af kriseårene i 1730 og -40'erne og 1763-77. Her henvises til Begtrup der i begyndelsen af 1800-tallet beskrev agerdyrkningens tilstand på Fyn, hvor han fremhæver Erholm-Søndergårde som et af de godser, hvor fæstebønderne var mest velhavende.

Om Vestfyn skriver Karl Peder Pedersen:

¹⁸ Kristensen, Klaus Thingholm: *Når hver fik sin lod*, Odense, 1985 s. 9

¹⁹ Ibid. s. 93

²⁰ Ibid s. 166.

Reformerne får derfor ikke her den store igangsættende effekt, deres betydning ligger først og fremmest deri, at de fremmede og intensiverede en udvikling, som allerede gennem længere tid havde fundet sted på de Vestfynske godser.

Karl Peder Pedersen konkluderer altså at der er god gang i udviklingen på Vestfyn før 1781. Per Grau Møller laver i *Udskiftningen og dens økonomiske og sociale følger i Sønderjylland*²¹ en undersøgelse, der meget ligner Karl Peder Pedersens, men for et andet område. Her er det også de økonomiske og sociale forhold før og efter lovgivningen om de ændrede forhold på landet, der er udgangspunkt for undersøgelsen. Lovgivningen i Slesvig er bare tidligere, i 1766. I det hele taget begyndte udskiftningen tidligere her end i kongeriget. Allerede i slutningen af det 16. århundrede startede man, og hovedperioden lå i begyndelsen af det 18. århundrede. Af kort 1 side 16 fremgår det, at de fleste områder langs østkysten af Slesvig allerede var udskiftede eller i gang med udskiftningen i 1730.

Problemformulering og begrebsafklaring

Af forskningsoversigten fremgår det, at en hel del lokale undersøgelser, der anvender andet kilde-materiale end Trap *Danmark*, kommer frem til tidligere tidspunkter for de undersøgte lokaliteters udskiftningstidspunkt end 1781. Flere værker peger på en sammenhæng mellem udskiftningsår og valg af kildemateriale²². Således bygger Trap på 1805-indberetningerne og Dieckmann bruger udskiftningsprotokollerne i Matrikelarkivet som også indeholder ansøgningerne. Jeg vil gå et trin længere tilbage i tid, da det har vist sig, at der ligger et omfattende kildemateriale om Østrup bys forandringer i 1740. Kilder som er bortkommet i Matrikelarkivet (undersøgt pr. telefon), men som findes i Brahesminde godsarkiv på Landsarkivet for Fyn. Nemlig en ansøgning, en opmåling, en synsforretning og en bevilling. Elementer som vi kender fra udskiftningsforretninger efter 1769 (udskiftningsforordningen af 28.7) og især efter 1776 (forordningen af 13.5) Men var der tale om en udskiftning så tidligt som i 1740?

En forklaring kan ligge hos Erland Porsmose, der skriver, at en landsby godt kunne udskiftes flere gange, partiel udskiftning som Dieckmann kalder det.

Opgaven lyder derfor:

Følgerne af opmålingsforretningen for Østrup²³ i 1739 søges kortlagt med specielt henblik på muligheden for at kategorisere det som en tidlig udskiftning

²¹ Per Grau Møller: *Udskiftningen og dens økonomiske og sociale følger i Sønderjylland ca. 1730-1830, en analyse af et udvalgt område på Nordals*, Åbenrå 1984

²² Dieckmann og Tingholm

²³ under Østrupgård, Håstrup sogn, Salling herred, Svendborg amt på Fyn

Med nedsættelsen af landvæsenskommisionen i 1757 startede lovgivningsarbejdet om udskiftningen. Forordningen af 29.12 1758 dækkede Sjælland og Møn, af 28.12 1759 dækkede Fyn og Lolland-Falster og af 8.3 1760 dækkede Jylland. Forordningerne gjaldt mageskifte dels mellem byjord og hovedgårdsjord dels mellem landsbyerne indbyrdes. Generallandvæsenskommisionen af 1768 fortsatte med en forordning af 28.7 1769 om delingen af jorden mand og mand imellem, forordningen af 13.5 1776 sagde blandt andet at hver mand kunne få lagt sin jord på 1 højst 3 steder, og forordningen af 23.4 1781 samlede de sidste tyve års love.²⁴ Først her efter foregik størstedelen af udskiftningen ifølge de brede fremstillinger.

En almindelig udskiftningsforretning startede med en ansøgning, som blev fulgt op af en opmåling og en taxation. Opmålingen foretog en landmåler og taxationen blev før 1781 oftest foretaget af bønderne selv, og i tiden efter af to uvildige taxeringsmænd. Når kortet var tegnet, udarbejdede landmåleren en udskiftningsplan, hvorudfra selve fordelingen af lodder blev foretaget ved et åstedsmøde.²⁵

Herefter var dyrkningsfællesskabet ophørt, og hver bonde havde fået sin jord lagt samlet på et sted²⁶, og ansvaret for driften var hans alene, som Per Grau Møller udtrykker det: *udskiftningen betød en overgang til helt og holden individuel drift på individuelt ejet og på ét sted samlet jord.*²⁷

Det vil sige, at indhegning af de dyrkede marker kan være et udtryk for ophør af fælles drift.

Opgaven vil i analysen først søge at afklare, om det var magelæg ud fra en sammenligning af opmålingen og synsforretningen. Dernæst om ændringerne kan karakteriseres som en udskiftning. I den forbindelse undersøges, hvor mange gårde og huse der lå i Østrup i 1738, og hvor mange i 1740. Dernæst forsøges afklaret hvor de enkelte gårdes jorder lå, og til sidst om der fandtes et dyrkningsfællesskab.

Brugen af begrebet udskiftningsår skal kort diskuteres. Det er således målet via en lokalhistorisk undersøgelse, samtidig at kunne levere en brik til den store historie, om hvornår udskiftningen tidsmæssigt kan dateres i Danmark.

Kilder

Da jeg startede på opgaven, vidste jeg, at der lå en *ansøgning* som Etatsråd Frederik Hein sendte til *Deres Excellence Høivelbaarne Højædle og Velbaarne Højbiudende Herrer* i 1738. Han beder her

²⁴ Når hver fik sin lod, s. 12

²⁵ Dieckmann

²⁶ Dette lykkedes ikke altid, så måtte man have jorden flere steder. Ifølge forordningen højst tre steder.

²⁷ Per Grau Møller s. 11

om udskrift paa Østruppegaards Hovetgaard udi Fien Nyborg Amt Salling-Herret beliggende, dends tilliggende Eiendomb af Agger, Eng, Skov... fra den nye Landmaalings Forretning. Desuden udskrift af den gamle Matricul og af Archivet med hensyn til både hovedgårdens og byens tilliggende og taxering. Dokumentet er underskrevet *ydmÿge tiener FHein, Steensgaard d. 29 August 1738.*

Den gamle matrikel, der omtales, er sandsynligvis 1664-matriklen og den nye Chr. V's matrikel. Dette dokument viste sig at være indledningen til en omfattende brevveksling omhandlende de forandringer, som Frederik Hein siden foretog i Østrup. Arkivalierne ligger flere steder i godsarkivet, men samlet giver de en indføring i, hvad der skete.

Selve *opmålingsforretningen fra 1739* ligger som en bog, en opmålingsprotokol, med opmåling af Østrup hovedgårdsjord og Østrup byjord. Alt tyder på, at det er en udskrift af Chr. V matrikel, derfor er der ikke søgt i Rigsarkivet efter markbøger herfra.

Herefter foretog Hein en del omstrukturering af et område, hvor by og hovedgård har deres jorde liggende iblandt hinanden. Hvilke ændringer, der er foretaget, fremgår af en *synsforretning i 1740*. Det er disse to arkivalier opmålingsforretningen og synsforretningen, der er hovedkilderne, til belysning af de ændringer der skete, men for at vurdere om resultatet var et mageskifte eller en udskiftning, har det været nødvendigt at inddrage yderligere kilder.

For at få styr på antallet af gårde og huse i Østrup by før opmålingen, har det været nødvendigt at inddrage tidligere matrikler og jordebøger, hvilket fremgår af skemaet bilag 2. Således er skemaet en tidslinie for fæstere af hver gård i Østrup by.

I april 1743 bad Danske Kancelli alle amtmænd og stiftamtmænd om at indberette amtets tilstand ved at besvare 33 spørgsmål. Østrup by Haastrup sogn Salling herred hørte til Nyborg amt, og amtmænd Adlers indberetning er bevaret, men indeholder ikke oplysninger, der kan afklare denne opgaves problemstilling. Amtmandens indberetning bygger på forespørgsler blandt præster og godsejere. En undersøgelse i præstearkiv og godsarkiv viser ingen bevarede kilder, men ifølge Kai C. Uldall²⁸ skal der eksistere afskrifter af disse indberetninger fra sogne og godser i Adlers eget arkiv²⁹. Desværre viste det sig at indberetningerne fra Steensgård og Østrupgård er udarbejdet efter Frederik Heins død, dog inden hans enke Susanne Brahe døde, men afsnittet om Steensgård og Østrupgård³⁰ indeholder ikke oplysninger til belysningen af denne opgaves problemstilling.

²⁸ Aarsskrift for Svendborg Amts Historiske Samfund 1916, side 9

²⁹ Topografika Fyn Nr. 82, (omfatter ca. 1000 sider) Landsarkivet for Fyn

³⁰ side 457

Gruppen *Topografika*, (Fyn i almindelighed) indeholder også indberetninger til Jessen (dansk-norsk atlas) Thura og Danske Atlas 1743-1771. Her findes følgende udaterede citat:

Det til Jordløse liggende Annex Haastrup har næsten kuns dend eene Bje Haastrup. En Bje kaldet Østrup har forhen været dertil, som nu paa to gaarde nær er afbrudt og jorden lagt til herregaarden Østrup Gaard desforuden er Møllen og nogle Huuse i dend vilde Mark.

Her oplyses det altså at der er to gårde, nogle huse og Trente Mølle tilbage i Østrup.

Hvordan det gik efter synsforretningen i 1740, kan en fortegnelse over bønderjord og enge fra 1752 fortælle noget om.

Det ville også være oplagt at undersøge indberetninger til Landvæsenskommisionen, som bør ligge i Rigsarkivet. Dette er ikke foretaget, dels på grund af tidnød og dels fordi Brahesminde godsarkiv ligger inde med en af *Landvæsenets Collegium* udsendt forespørgsel³¹ omhandlende Østrup by. En undersøgelse af det øvrige godsarkiv viste sig at indeholde et meget stort materiale til belysning af den pågældende sag.

Materialet er for stort til en 25 siders opgave, hvilket har medført, at jeg har valgt at udelukke arkivalier fra udskiftningen 1796.

Kort

Desværre har det ikke været muligt af finde kortmateriale, der viser de ændringer, der fremgår af synsforretningen. Man udarbejdede simpelthen ikke kort på det tidspunkt. Det ældste kort, der findes, er fra udskiftningen af Bjergemarken³².

Kort over Øsrtrupgårds udi Nyborg Amt beliggende dens af fællesskabet med Østrup og Håstrup byer, udi den såkaldte Bjergemark, udskiftede nye Lykke. Opmålt af landinspektør Nyeholm³³ og uddelt af J.N.Berg³⁴, landinspektør for Fyns Stift udi året 1787.³⁵

Der findes også et kort over Østrup bys og Trente mølles jorde:

Kort over Østrup Byes og Trente Mølles jorder, Håstrup Sogn, Sallinge Herred, Svendborg Amt. Opmålt af l. C. Nyholm år 1784. Hovedgårdens jorder i Bjergemarken ere udskiftede år 1787 af J. N. Berg- Tegnet f Fensmark, copieret i oktober 1854 af Stockfleth. Rigtig copi nov.1854 Schack,...³⁶

men det fremstår i så utydelig en kopi, og er så efterbearbejdet, at det ikke var muligt at bruge det.

³¹ Brahesminde godsarkiv

³² Kopieret i Bilag 3

³³ Født 1758 i Slaglille ved Sorø. 1777 bestalling som landmåler, 1785 som landinspektør. Arbejdede især på Fyn. Død 1824.

³⁴ Stiftslandinspektør for Fyn 1776. Født 1743. Landmåler 1768.Landinspektør 1774. Død 1802.

³⁵ kort 4, Brahesminde Godsarkiv Landsarkivet for Fyn

³⁶ kort 9, Brahesminde Godsarkiv Landsarkivet for Fyn

Minorerede sognekort for Håstrup findes dels i en farvelagt online-version med indtegnede ejerlavsgrenser for Haastrup Østrup og Østrupgård, dels som papirversion på Kartografisk Dokumentationscenter SDU. Det har ikke været muligt at afgøre tidspunktet for ejerlavsgrensens påtegning, men det må undre, at de ikke stemmer overens med Karl-Erik Frandsens kort³⁷ over dyrkningen i Sallinge Herred. Det tyder på at hans kort, som det eneste, viser situationen før 1738. Kort over Østrup Byes og Trente Møllens Jorder, opmålt af L.C.Nyholm år 1787 viser ejerlavsgrensene, men ingen marknavne.

Udskiftningskortet for Østrup Byes Marker, Haastrup Sogn, Nyborg Amt bygger på opmåling af Lauritz Christian Nyholm i år 1784 (hovedgårdens jorder i Biergemarken er udskiftede i 1787 af Johan Nikolai Berg) og er tegnet af Fensmark. Kortet her viser situationen efter udstykningen i 1796. Kortet indeholder marknavne.

Desuden findes høje- og brede målebordsblade som er undersøgt for eventuelle marknavne.

Historik

For at holde styr på de mange sider kilder, har jeg udarbejdet en historik ud fra disse. Undervejs vil der være mindre overvejelser og sammenfatninger.

Frederik Hein, godsejer på Steensgård, blev gift med Susanne Brahe i 1737. Han gik åbenbart straks i gang med at undersøge Østrupgårds ejendom og tilliggender, selv om den først tilskødes hans kone i 1738.

10. september 1737 får Hein svar fra Landmålingskonduktør Schoustrup på en anmodning fra 4. august angående udskrift af gamle³⁸ og nye³⁹ matrikel med hensyn til skove under Østrup og Hvedholm hovedgårde⁴⁰. Oplysninger videregives i form af uddrag af landmålingsbøgerne.

Oplysningerne gælder ikke kun skov men også Østrupgårds løkker, som er: Hesthauge Löcken, Grimsberg Löcke, Wiille Hauge Löcke, Brøn Olds Löcke, Nye Wenge og Beckslöcke.⁴¹ Vedlagt er desuden en ekstrakt⁴² som angiver taxation over blandt andet Østrupgårds gods og underliggende bøndergods. Under Østrup by nævnes blandt andet hartkornet for ager og eng:

4. Thomas Hendricksen	7.2.2.0
3. Peder Christensen	6.4.3.2

³⁷ *Vang og Tægt* side 151 fig. 35

³⁸ 1664 matriklen der byggede på landgildeydelse.

³⁹ Chr. V's matrikel som tog udgangspunkt i opmåling og vurdering (ingen kort)

⁴⁰ Brahesminde godsarkiv 4/1

⁴¹ Genfundne marknavne kan ses på kortet bilag 1

⁴² Ifølge Rise Hansen side 124 betyder ekstrahering at: *man udskrev Markbøgerne, saa at alle Agre, der laa til samme Bondegaard el. l. samledes for sig; det var et nødvendigt Led i Processen for at kunne udfinde Hartkornet*

5. Pouel Madsen	3.7.0.0
1. Sÿrack Nielsen	7.0.0.0
2. Christen Brun	6.7.1.1
6. Laurids Ericksen	0.4.1.0

Navnene kan genfindes på skemaet over fæstere bilag 2 i opgaven. Dette er indbyggerne i byen Østrup i 1737.

Den 29. august 1738 ansøger Frederik Hein om yderligere oplysninger vedrørende Østrup hovedgårds: *Eiendomb af Agger, Eng, Skov og Fiskerie* i den gamle- og nye matrikel og *af Archivet meddehle mig hvad bemelte Østrupgaard forhen har været tilliggende*, desuden ønskes udskrift af den nye landmålingsforretning over byens tilliggender af ager, eng, skov med videre.

Korrespondancen går via Rentekammeret den 4. oktober 1738.

Hein ønsker åbenbart at danne sig et overblik over hovedgården og byens jorder, deres brug, placering, udstrækning og taksation nu og tidligere. Han er eneste lodsejer. 1739 foreligger den af Frederik Hein bestilte opmåling. Her oplyses blandt andet med hensyn til gammel og ny matrikel:

<i>Østrup Hovedgaard</i>	<i>gammel hkt.</i>	<i>ny hkt.</i>
	36.0.0.0	17.7.3.0
<i>Skouf</i>		9.0.1.0
<i>Østrup Bÿe</i>		
<i>No.1 Niels Rasmussen</i>	11.7.0.1½	7.0.0.0
<i>No.2 Lars Rasmussen</i>	11.7.0.1½	6.7.1.1
<i>No.3 Christen Christensen tilforn</i>		
<i>Peder Pedersen</i>	11.7.0.1½	6.4.3.2
<i>No.4 Peder Madtzen tilforn</i>		
<i>Madtz Pedersen</i>	11.7.0.1½	7.2.2.0
<i>No.5 Madtz Pedersen</i>	5.5.0.1	3.7.0.0
<i>No.6 Jørgen Pedersen Huusmand tilforn</i>		
<i>Peder Poulsen</i>	1.4.0.0	0.4.1.0
<i>Samptlig Østruppe Bÿemænd, en deel Jord som for hen Trente Møller var tilført</i>		0.7.1.2
<i>Skouf til bem. Bÿe</i>		4.4.3.1

Navnene kan findes i skemaet, opgavens bilag 2.

Desuden blev der målt og beregnet hvert enkelt stykke, som blev tillagt hver gård i følge den nye matrikel. Her gengivet i stærkt forkortet form for at sætte navnene på kort, se bilag 1a og b:

Østrup Hovedgård havde følgende løkker:

- 1 *Hesthauge Løcke*
- Øulebjerg agerskifte*

- 2 Grimsbiereg Løcke
- 3 Wille Hauge Løcke
- 4 Brøn Oldt Løcke
- 5 Nye Wenge
- 6 Becks Løcke
- 7 Escke Tofte og Gammel Wenge

Østrup Bÿe som hafver 5 Marcker neml.

1 Rÿe Marck

Andepöls Skifte indeholder 29 Agre og Hutter

Nyedams Skifte indeholder 40 Stÿcker

2 Det Aarlige Wenge

77 Agre og Hutter

3 Sønner Marcken

112 Agre og Hutter

Hallinds Hauge 29 Hutter og Agre

(her ligger en eng til Trente Mølle og her har Jørgen Pedersen Husmand en liden hauge ved sit hus)

4 Grimbsbieregs Marck

Skibelbanckens Skifte 30 Agre

Søelöcke Bancke

5 Bierre Marcken

Bierre Agerskift

Rønne Helle Skifte

Sandbacken

Højene

Blommis Helle Skifte

Trabierre Skifte

Steenlund Skifte

Haufre Holm

Bauebierre Agerskifte

Geil Ager Skifte

Steegis Ager Skifte

Hollegaard Ager Skifte

Hiorte Kiers Ager Skifte

Her er fem marker tillagt byen ligesom angivet hos Frandsen.

Udi Østrup Bÿes Mark er og paa liige maade et Wenge kaldet Gamle Wenge som ligger til felled tillige med Markerne og formedelst jordens ringheds Skÿld skal hafve følgende hviile og brug hviile 9 år og der efter kand saaes 2 Aar.

Sammenligner man de marker der står angivet under hovedgården med dem under byen, ses det at begge har områder i Grimsbiereg Løcke og Gamle Wenge. De ligger i fellig.

Ud fra alle kort uanset alder er det forsøgt at genfinde ovennævnte marknavne. Resultatet ses af kortet bilag 1a og b. Desværre har jeg ikke fundet Grimsbjerg Løcke, men ud fra omtalen i synsforretningen punkt 2 har jeg placeret det på kortet.

For at få et overblik over de fem fæstegårde og husmandsstedet er rækken af fæstere hørende til hver gård indskrevet i et skema bilag 2, udarbejdet på baggrund af de tidligere matrikler og jordebøgerne. Det ses at frem til og med den gamle matrikel, var de fire gårde egale og den ene en halv gård. Dette har ændret sig ved den nye matrikel. Den femte er dog stadig en halv gård og det sjette et husmandssted. Egaliseringer var almindelige, de var reglen snarere end undtagelsen.⁴³

Præstegårde og degneboliger var dog ikke inddraget i egaliseringen og ligeledes nyoprettede småbrug.⁴⁴ Østrup var en lille by og havde ikke disse elementer. Om Bjergegården, som på kort synes at have en særstatus, svarer til No. 5, som synes at være den omtalte halv-gård er en mulighed. Herfor plæderer i hvert fald Felix Kruse⁴⁵.

Af jordebogen for 1739 fremgår de samme hartkornstal som nye matrikel.

Frederik Hein lægger disse oplysninger til grund for en omfattende omstrukturering af by- og hovedgårdsjord, hvilket fremgår af synsforretningen af 4. juli 1740 på stemplet papir med synsmændenes underskrift.⁴⁶

Synsforretningen foretages på vegne af amtmand Theodorus Adler i anledning af hans skrivelse til Justitsråd Hein den 21 maj 1740⁴⁷ og rettens *udmeldelse* den 13. juni⁴⁸, i overværelse af Rasmus Hansen fra Håstrup og Thomas Hendrichsen fra Østrup. Om disse to var en slags taxeringsmænd, der var med i forhandlingerne, eller ændringerne bare blev meddelt dem for at garantere, at de formidlede aftalen videre, er ikke til at sige. Thomas Hendriksen var en af de berørte parter, hvilket gør ham til en ikke uvildig taxeringsmand. Rasmus Hansen var fra Håstrup, han kunne godt være en sådan. Han skulle ikke bo i en af gårdene. Hein selv overværer ikke synsforretningen, det gør hans fuldmægtig Søren Læssøe.

Herunder gengives punkterne i synsforretningen i stærkt forkortet form:

1. Hvedholm har en indhegnet løkke beliggende midt mellem Østrup by, Ryemarken, Skielbanke Mark, Lille Mark og Østrup tofter, som grænser til Østrup Wenge.

⁴³ Porsmose s. 169

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Topografika 144, Landsarkivet for Fyn

⁴⁶ Concession, Brahesminde godsarkiv, Hegn, skel og tørvegrøft angående, 1637-1876, 5/1.

⁴⁷ Dette dokument foreligger ikke i arkivet

⁴⁸ Det kan tyde på en konflikt, men retsprotokollerne er ikke undersøgt

2. Ovennævnte hedder Stubbedam og dens placering gør at fæstebønderne må en omvej over Millinge Mark for at nå deres Rjemark, Skielbanke Mark og Lille Mark

3. Byens længst fraliggende marker i Biergemarken ligger så langt væk at de ikke bliver gødet som de bør, desuden skal bønderne igennem Heste Haugen og Brunholdt (hovedgårdens) for at nå fra byen til Bjergemarkens sydlige marker.

Eller også skulle de gennem Østrup Venge og over Rønnemose Hauge (hovedgårdens), en alt for lang vej der medfører at jorden ikke bliver ordentlig dyrket med de forrige beboeres slette tilstand til følge. Ligeledes skal de gennem Østrup Søndermark og Haastrup By, for at komme til deres bedste enge.

4. Østrup hovedgård har haft nogle enemarker og nogle af disse midt i byens jorder, så bønderne har været skilt fra disse jorder.

5. Østrup by har førhen bestået af 4½ gård og 2 huse. Heraf har én længe været *needholden og øde*, de tre andre forfaldne og beboerne fattige. Så hvis de ikke var blevet flyttet, ville de snart have været øde og skulle så *meest af nye vaaren opbyggt*.

Den *Vesterste gaard* i byen står endnu og bliver stående. Den er i meget dårlig stand, men bliver repareret.

Af de to huse har det ene i nogen tid været øde og det andet lille og ringe, bestående af 6 fag. Et hus er for nylig bygget ved enden af hovedgårdens mark. Det bliver enten stående eller flyttet til den anden ende.

6. Af de nye gårde er allerede en bygget i Østrup bys *Synder Mark* og sammen med den, som bliver stående (den vesterste gård) og gjort større får deres marker tæt ved gårdene *afdeelt og Indhegneet for sig selv*.

Af Søndermarken og Østrup Wenge som nu består af 3 marker, den 4. mark beholder de ud i Bierremarken og får indkørsel hertil lige fra deres egen mark, og den bliver tillagt enge af Østrup Hovedgård og beboerne får da *mageligere og bedre Avling end de forhen har haft*.

En gård, hvoraf et hus allerede er bygget, kommer til at stå i Østrup by. Til den gård er henlagt to af hele Østrup bys marker nemlig Skielbanken og Rye Marken, som bliver delt i 4 marker *saa samme Gaard kommer til at ligge midt iblant sine Jorder ner omkring sig og paa det hand kand have sin Jord samlet som ved dend eene Ende af Stubbedam er adskilt er erholdet dend østre Ende af Stubbedams England Njedam kaldet som tilforner har ligget til Østruppe Bye hvorved denne Gaard faar sin Jord samlet, og har ické nødvendig at komme over Millinge Marck faar meget beleilig avling og kand blive eengaard gaard*.

For enden af byen og Østrupgårds Rønnemose eng og Østrup Venge bliver to små boelsteder i stedet for de to huse. De får jord og græsning.

To gårde bliver bygget i Bierremarken. Til den ene bliver indhegnet jord lagt af Østrupgårds hovedgårdsjord, en løkke kaldet Svinevænget og i *skiftjord* hovedgårdens Ridebane-skiften, desuden fornøden eng blandt Håstrup og Hårby enge.

Den anden gård bliver ligeså bygget ved Bierrehaugerne og får *Bierre Haugerne til Indhegnet Jord* og som forrige gård del i Håstrup og Hårby enge. Så kan disse to gårde også få *belejlige Avling* og deres jord indhegnet for dem selv.

7. Som det var før havde Østrup by deres jord blandet med Østrupgårds og Hvedholms (som ejer Stubbedams Løkke), men ved den nye forandring og gårdenes flytning, er de ikke *iblandet eller lodtagne* i Østrupgårds jorder.

8. Af Østrup bys jord er taget den del der lå mellem Grimsberg, Hestehaugen og Nye Wenge kaldet Lillemark og Østrup bys tofter. Desuden er lidt af Østrup Wenge indtaget til skov (ege og bøge) og til gierdselsskov. Ligeledes er inddraget til skov i Rønnemosen (vokser allerede i stedet for Østrup bys gamle skov).

Fra hovedgårdsjorden er taget som ovenfor nævnt.

9. Den jord, som er henlagt fra hovedgården til bønderne, er efter vores skøn af samme bonitet men engene er bedre.

10. Alle Østrups beboere er givet afslag på deres landgilde og deres hovning. Hovningspligten er i stedet lagt over på andre bønder i Svanninge og Håstrup. De gav førhen hovningspenge.

11. Hovningsarbejdet er blevet nemmere for de flyttede gårdes fæstere.

12. De to gårde i Søndermarken og i Østrup er slagne i hartkorn 14 tr. Den gård i Rye er 5 tr. De 2 gårde ved Bierre Marken hver 3 tr. Og de 2 boelssteder hver 6 skp. : 1tr. 4 skp.

Fundet påvist for retten af Rasmus Hansen og Thomas Hendrichen.

De to mænd har selv underskrevet.

Cirka to måneder senere den 6. september 1740 får Hein *concession*⁴⁹ på sine forandringer, underskrevet af Chr. VI. Kongen *Giøre alle Witterligt* at hans justitsråd og kirkeinspektør Frederik Hein hermed har fået bevilling på nogle ændringer ved Østrup by og hovedgård, som amtmand over Nyborg og Tranekær Theodorus Adeler har indberettet som følger:

at Hoved Gaardens og bem. Østrupe Bjes Marker der tilforn laae mængede blant hver andre ere tildeels med hinanden ombjøttede og trende Bønder Gaarde af samme

⁴⁹ Bevilling

Bÿe flÿttet længere ud i Marken paa Diverse Stæder. Da, som den forandring der befunden at være nyttig ligesaavel for Bønderne i det de have nÿdt deris Jorder udi nærværelsen, som for Hovedgaarden der har bekommet sine Marker for sig self.

Ud fra denne skrivelse må det antages, at en del af de jorder, som lå i fellig, er blevet adskilte. Den jord, som mangler at blive skilt, må være Bjergemarken, men dens udskiftning er der planer for. Tre gårde er flyttet ud, men der står ikke hvilke gårde. Dette vil blive diskuteret i analysen, ligesom hvad der ligger i udtrykket *nÿdt deris Jorder ud i nærværelsen*.

I Jordebogen for samme år, 1740 står opført de samme fæstere med samme hartkorn som i 1739, men der er tilføjet en omtale og forklaring af de ændringer, der er sket: *at Forandre og Mageskifte denne Bÿes Jorder*. Der fortælles, at de to gårde i Søndermarken er ændret fra ialt 14 tdr. hkt. til 6 hver, at to gårde i Bjergemarken også bliver skyldsats til hver 3 tdr.hkt., og den i Rye på 4 og to boelsstæder på hver 6 skp. Dette må tages som udsagn for, hvad der er sket og ikke, hvad der kun er påtænkt.

I 1747 bekræfter Frederik V den bevilling Frederik Hein fik af Christian VI til ændringer i Østrup by og hovedgård.

Fra januar 1752 findes en fortegnelse over de bønderjorde og enge som bruges under hovedgårdene Steenstrup og Østrup beliggende udi Millinge, Østerby og Håstrup⁵⁰. Heri er Østrup Biergemark optegnet (det kan ikke betyde tegnet på kort, men i skrevne ord), eftersat og taxeret d. 28. marts af Peder Ladefoged, Thomas Hendrichsen og Peder Thommesen i Østrup. Ud af de 63 agre er de 18 udtaget til at tillægges Biergegården.

Der er altså nu kun én Biergegård, hvor der i punkt 12 i synsforretningen 1740 omtaltes to.

I 1768 beder Generallandvæsenscollegiet amtmændene om svar på følgende fire spørgsmål:

1. *Hvor bondegårde kunde være indlagt*
2. *For hvad tid de har været det*
3. *Om de ligger øde og uddyrkede, Og endelig*
4. *Jfald de dives, hvorledis de driver Avling⁵¹*

Besvarelsen fra Østrupgård indeholder blandt andet i korthed følgende:

I forbindelse med kongelig tilladelse af 6. september 1740 har daværende ejer gjort en del magelæg og forandringer i Østrup by på forskellige stæder i markerne: *enhver i sin grund og for sig indhegnet*.

Desuden er optegnet den gamle Østrup og den nye Østrup med hensyn til hrt. Her kun navnene gengivet:

⁵⁰ Brahesminde godsarkiv 4/1

⁵¹ dette er en ligelydende kopi af originalen til Nyborg Amt

Den gamle Østrup

1. Sivert Nielsen
2. Christen Brun
3. Peder Christensen,
4. Thomas Hendrichsen,
5. Poul Madsen
6. Lars Erichsen

Den nye Østrup

1. Peder Thomsen
2. Lars Haastrup
3. Emanuel Pedersen
4. Ole Thrane
5. Rasmus Pedersen

Beboerne er de samme, som vi har set i jordebøgerne.

Ifølge Folketællingen 1787 bor følgende i Østrup:

Gårdmænd:	1. fam.	Lars Madsen mfl.
	2. fam.	Hans Schou mfl.
Markhuse	1. fam.	Morten Dues mfl.
	2. fam.	Niels Bonde mfl.
	3. fam.	Ole Thrane mfl.
Trente M.	4. fam.	Hans Hansen mfl.
Biergehuset	5. fam.	Christopher Hansen

Analyse

Hvad siger opslagsværker som Trap og Fyns Amts Registrering om Østrup?

Inden den direkte analyse af kilderne skal det undersøges hvad opslagsværkerne, en let tilgængelig 2. hånds kilde, fortæller om Østrup.

J.P. Trap: *Danmark*,⁵² omtaler hver eneste landsby i Danmark og herunder årstallet for dens udskiftning. Her nævnes at i sognet Håstrup i Sallinge herred blev Håstrup by udskiftet 1795, hvilket er den eneste landsby i sognet. Derudover er der 5 navngivne *samling gårde huse*, hvoraf den ene er Østrup. Om Østrup fortælles, at dens navn første gang er nævnt i 1493, og at den blev udskiftet i 1796.

At den er blevet udskiftet betyder, at den var at regne for en landsby, det vil sige bestod af mindst 3 gårde med dyrkningsfællesskab. Nu (i 1957) er den en *samling gårde og huse* med en maskinstation. Begrebet *en samling gårde og huse* er i Trap en samlekategori.⁵³ Det kan for eksempel betegne en samlet bebyggelse med færre end 3 gårde eventuelt med et antal huse, eller en spredt bebyggelse med gårde og huse, der har fælles egennavn, eller en husmandsbebyggelse.

I Traps omtale af sognets hovedgård Østrupgård nævnes blandt andet, at den efter Karen Brahes død i 1736 tilfaldt hendes brodersøn Preben Brahe til Hvedholm, Sophie Brahe og Anne Elisabeth Brahe. De skødede gård og gods i 1738 til svogeren etatsråd Fr. Hein til Steensgård, der var blevet gift med Susanne Brahe i 1737. Af disse godser oprettes stamhuset Hvedholm ved erektionsbrev af

⁵² 5. udg. 1957

⁵³ Per Grau Møller efteråret 2004 undervisning i kulturmiljø, SDU

17.1.1751. Det bestod af i alt 340 3/8 tdr. hartk. Fr. Hein dør 1751 og stamhuset skal arves af Preben Brahes arvinger. Inden da forøges det med Damsbo gård og gods af Susanne Brahe, som dør i 1760. Breben Brahe dør ugift i 1786. I 1798 ophøjes stamhuset til grevskabet Brahesminde, som i forbindelse med lensafløsningen afgiver det meste af Østrupgårds jord (1926).

Det bliver ikke oplyst hvor bogen har sine udskiftningår fra, og omstændighederne ved udskiftningen er ikke omtalt. Det skal her nævnes at Klaus Thingholm Kristensen mener Traps oplysninger bygger på 1805 indberetningerne⁵⁴. 1805-indberetningerne var indkaldt af rentekammeret i forbindelse med igangsættelse af arbejdet med en ny matrikel, hvor alle ejere af fæstegods blev bedt om at indberette, hvornår der var sket udskiftning i deres landsbyer.

Fyns amt lavede i 1980'erne *Registrering af landsbyer og hovedgårde i Fyns Amt*. Formålet var en kortlægning og vurdering af deres kulturhistoriske værdier, som kunne bruges ved fredningsplanlægningen. Værket er delt i generelle indføringer og for hvert sogn specifikke data.

Landsbyregistreringen for Faaborg kommune⁵⁵ skriver:

På udskiftningstiden domineredes herredet af 2 grevskaber og 2 baronier. Grevskabet Brahesminde (efter 1798) bestod af godserne Hvedholm, Steensgård, Østrupgård og Damsbo samt øerne Avernakø og Lyø. Brahesminde ansås da efter grevskabet Wedelsborg for at være den største og bedste ejendom i Fyn.

Heraf kan udledes at udskiftningstiden her regnes for efter 1798. Om byen Østrup noteres udskiftningstidspunktet til 1796⁵⁶, desuden at det er en udflytterbebyggelse⁵⁷ med ni gårde og ét hus i år 1663, reduceret til seks gårde og ét hus med jord i år 1688 (incl. Trente Mølle) og i år 1774 reduceret til fire gårde og tre huse. I rubrikken om by-tomten er noteret, at byen har været udsat for en voldsom regulering mellem 1688 og 1839, hvor dele af ejerlavet er lagt til Østrupgård, hvorved byen er blevet opløst og to gårde ligger med flere hundrede meters mellemrum⁵⁸. Desværre er det ikke oplyst hvor, hvornår og i hvilken forbindelse disse ændringer er sket, for hvordan kan byen være opløst, hvis der ikke på noget tidspunkt har været færre end fire gårde som oplyst i skema 4, og hvorledes kan der stå fire gårde i skemaet side 4 under 1774⁵⁹ og i udviklingsbeskrivelsen to gårde i 1774.

Med hensyn til placeringen ligger kun én af gårdene, Østrup Skovgård, på sin oprindelige plads.

⁵⁴ Når hver fik sin lod, Klaus Thingholm Kristensen, Odense 1985, s. 93.

⁵⁵ Landsbyregistrering i Fyns amt, Historiske forhold, Faaborg Kommune, Fyns Amtskommune, 1983, 2. opl. 1993, s. 4

⁵⁶ Ibid s.233 skema 2

⁸ Ibid s. 232, skema 1

⁵⁸ Landsbyregistrering i Fyns amt, Historiske forhold, Faaborg Kommune, Fyns Amtskommune, 1983, 2. opl. 1993, s. 233, skema 2

⁵⁹ 4 er inklusiv Trente Mølle, d.v.s. 3 gårde

Når byen vurderes nedlagt, er grunden måske at gårdene kom til at ligge så langt fra hinanden, for i udviklingsbeskrivelsen⁶⁰ omtales fire gårde og en halv-gård fra 1664 og 1684 frem til ændringerne i 1740

Hvor der med tilbagevirkende kraft blev givet bevilling til, at Østrupgårds jorder udskiftedes af Østrup by samtidig med, at 3 af byens gårde blev flyttet ud i marken på diverse steder. Disse gårde blev sandsynligvis nedlagt efter udflytningen. I hvert fald blev der inden 1768 lagt yderligere 15 tdr. under hovedgården. I 1774 var der tilbage i byen kun 2 gårde.⁶¹

De fleste hovedgårde blev anlagt i middelalderen, ofte beliggende sammen med de øvrige gårde i landsbyen. Østrupgård betegnes i *Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt*⁶² som en bevaret landsbyhovedgård⁶³. Mange flyttede senere ud, eller frigjorde sig på anden måde af fællesskabet med landsbyen. For eksempel kunne landsbyen risikere at blive flyttet eller nedlagt.

I⁶⁴ hovedgårdsregistreringen angives at hovedgården formentlig allerede flyttede ud fra landsbyen i 1400-tallet, at den efterfølgende foretog flere nedlæggelser af gårde i landsbyen, så den i dag kun er en samling gårde og huse. Udviklingsbeskrivelsen nævner at antallet af gårde faldt fra ni til to i 16- og 1700-tallet, desuden at:

I 1740 blev gårdens jorder udskiftet fra fællesskabet med landsbyen, hvorved de resterende gårde i byen blev flyttet ud.

Det konkluderes at hovedgårdens enemærker blev endelig udskilt omkring år 1740, og at hele landsbyen blev nedlagt og to gårde flyttet ud⁶⁵. Østrup Skovgård, som i landsbyregistreringen nævnes som den sidste gård i den oprindelige by, nævnes ikke her.

Ejerlavsgrense og mageskifte

Østrup by var i middelalderen⁶⁶ en landsby udflyttet fra Haastrup, en større landsby vest for. Ifølge Jordebogen består byen i 1737 af fire gårde, en halv-gård og et hus med jord. Byens ejerlavsgrense ind mod hovedgårdens jorder må ligge som den gule streg (mellem fri og ufri jord) på kortet bilag 1a. Det vil sige mod nord hvor Brøn Olds Löcke og Nye Wenge tilhørte hovedgården⁶⁷ og Bierge-

⁶⁰ Ibid s. 236 skema 5

⁶¹ Ibid s. 236, skema 5

⁶² Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt, Nøgle til Kommunerapporter, 1995,

⁶³ Ibid s. 5

⁶⁴ Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt, Faaborg kommune, 1994, s83

⁶⁵ Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt, Faaborg kommune, 1994, s. 88

⁶⁶ nævnt første gang 1493 ifølge *Landsbyregistreringen*

⁶⁷ 1737, Oplysninger fra Landmaalingskontoret angaaende Markerne og skovene ved Hovedgaardene Østrupgaard og Hvedholm fra 1737. BG 4/1

marken var byens tilliggende⁶⁸. Mod vest hvor Lillemarken indeholdt områder, der var byens såvel som områder, der var hovedgårdens. Desuden findes en linie netop her på udskiftningskortet, som angiver *fri hovedgårdsjord* øst for linien og *den ufri jord* vest for linien. Resten af ejerlavet grænser dels mod Håstrup dels mod sognegrænsen. At grænsen har ligget her underbygges af den figur, Karl Erik Frandsen har givet byens ejerlav⁶⁹. Frandsen oplyser at

*Østrup havde 5 vange, heraf var den ene årligt inde, og den anden var næsten helt dækket af skov. Østrupgård var delvis integreret med Østrup by.*⁷⁰

de fem vange må svare til de fem marker i den nye matrikel: *1 Rye Marck, 2 Det Aarlige Wenge, 3 Sønder Marcken, 4 Grimbsbjergs Marck* (hvor jorden lå i fellig) og *5 Bierre Marcken*.

Ifølge Frandsen var det specielt for Sallinge herred med fem vange og 3-vangsbrug,⁷¹ da Fyn hovedsagelig havde almindelig 3-vangsbrug. Ifølge Frandsens kortet lå Østrup by placeret på den vestlige kant af ejerlavet, som tilsyneladende havde en yderst langstrakt form nord-syd-vendt. Der var vangelag ved de nordlige grænser mod Håstrup mod Vester Hæsinge og mod Stenderup. Dette område må være det i 1787 udskiftede område Biergemarken.

Da Biergemarken, måske på grund af vangelaget, først omstruktureres senere, gælder forandringerne i 1739 området fra sognegrænsen i syd til bjergemarken i nord⁷². Navnene Grimbsbjerg Løkke og Gamle Vænge⁷³ er ikke at finde på noget kort, men må have ligget her. Frandsen skriver, som nævnt tidligere i opgaven, at Østrupgård var delvis integreret med Østrup by. Dette underbygges i synsforretningen, hvor det oplyses, at den indhegnede Stubbedam (hovedgårdens) ligger midt i byens marker (punkt 1), at Østrup hovedgård havde enemærker midt i byens jorder (punkt 4), og at Østrup by havde deres jorder blandet med Østrupgård og Hvedholms (punkt 7). Udgangspunktet er således et område hvor by-jord og hovedgårds-jord ligger blandt hinanden. Da Frederik Hein er eneste lodsejer⁷⁴, kan han omfordele jorden. Det gør han som det fremgår af synsforretningen 1740. Hans begrundelser er, at bønderne skal have kortere vej til deres marker, ellers bliver de ikke gødet, som de bør. De skal have direkte adgang til jordene, og ikke være nødt til at gå en omvej eller skulle igennem hovedgårdens jorder. Desuden skal der være kortest mulig vej, når de skal yde hovning. På kortet bilag 1a og 1b har jeg forsøgt lettere skematisk at følge anvisningerne, med hensyn til hvis

⁶⁸ 1739 Landmaalingforretning over Østrup Gaard Hovedgaard og Østrup Bÿe.
BG 4/1

⁶⁹ Bilag 4 er en forstørrelse af Vang og Tægt side 151

⁷⁰ side 152

⁷¹ s. 120

⁷² se kort bilag 1

⁷³ fælles område ifølge opmålingsprotokollen

⁷⁴ Ejer af Steensgård, Østrupgård og Hvedholm.

jord der lå hvor. Ændringerne medførte dels, at jordene, der lå i fellig, udskiltes fra hinanden, dels at områder blev byttet ud med hinanden, mageskiftet.

Dette bekræfter concessionen af 6. september 1740 hvor der står: *Østrup Bjes Marker der tilforn laae mængede blant hver andre ere tildeels med hinanden ombýttede*. De lå mængede, hvilket vil sige, at de lå iblandt hinanden, og er nu til dels ombyttede, det vil sige mageskiftede. At det kun er til dels, må henføre til, at Bjergemarken stadig ikke er mageskiftet. Om fordelingen af jorden med hensyn til areal, bonitet og hartkorn var retfærdig skal ikke diskuteres her.

Antal gårde i Østrup by

Antallet af gårde og huse i Østrup var i følge matrikler og jordebøger fire helgårde, én halvgård og et hus frem til ændringerne i 1740⁷⁵. Dette svarer overens med Extrakt af 10. sept. 1737.

Synsforretningen i 1740 er ikke entydig, den indeholder både ændringer, der har fundet sted og fremtidige planer for ændringer. For at undersøge om planerne blev gennemført, har det været nødvendigt at inddrage andre kilder. Synsforretningen er underskrevet af to bymænd Rasmus Hansen fra Håstrup og Thomas Hendrichsen fra Østrup. Det kan undre, at i de 12 punkter består nogle kun af begrundelser andre fortæller om de ændringer, der er sket, og atter en tredje type indeholder både ændringer og begrundelser. Med hensyn til gårdene og deres placering synes situationen således:

Østrup bestod førhen af 4½ gård og 2 huse (altså et hus mere end der fremgår af jordebogen)

Heraf har én længe været dårlig og øde, de andre er forfaldne og beboerne fattige (flere fæstebreve fra før 1740 giver udtryk for at gårdene er forladt på grund af armod for eksempel Syrak Nielsens fæstebrev fra 1729)

Af gårdene skal den Vesterste blive liggende og repareres. Det ene hus er bygget for nylig ved enden af hovedgårdsjorden.

1 ny gård er bygget i Sønder Mark

Den Vesterste og den nye gård bliver gjort større og får deres marker tæt ved gården afdelt og indhegnet for sig selv af Sønder Marken og Østrup Wenge, som nu består af 3 marker. Den 4. mark beholder de i Bjergemarken, hvortil de får udkørsel lige af deres egen mark. Eng bliver tillagt af hovedgårdsjorden (punkt 6)

Den gård, som bliver liggende, må være gård 2 på udskiftningskortet også kaldet Østrup Skovgård (lave målebordsblade). Den anden gård, som er ny, må være gård 1 på udskiftningskortet. En tredje gård bliver anlagt i Østrup by, der hvor det nye hus, som ovenfor er nævnt, allerede er bygget.

Denne gård skal have Skielbanken og Rye Marken, som bliver delt i 4 marker. Desuden er planlagt 2 små boelsteder med jord og græsning i stedet for de to huse, beliggende for enden af byen.

⁷⁵ Se skema bilag 2

To gårde vil blive bygget i Bjergemarken. Den ene vil få jord i Svinevænget (tidl. Hovedgårdsjord) og i Ridebaneskiftet (hovedgårdens). Den anden gård vil blive bygget i Biergehaugerne og få indhegnet jord her omkring sig. Begge disse får eng i Hårby og Håstrup Enge. Det er fremtidsplaner, som først søges gennemført i 1787.

Under punkt 12 angives at de 2 gårde i Søndermarken og i Østrup sættes til 14 tdr.hkt. Desuden nævnes *den gård i Rye* til at have 5 tdr. hkt. og to gårde i Bjergemarken, men da Bjergemarken ikke er en del af denne omfordeling, må det være planer der gælder fremtiden. De to boelsteder ansættes til hver 6 skp. Ændringerne kan ikke følges i jordebogen 1740. Concessionen 6. september 1740 omtaler kun tre gårde, men ikke hvilke tre gårde. De to må svare til gård 1 og 2 på udskiftningskortet. Gård 3 må være den i Rye. Men blev boelstederne til noget?

En forespørgsel fra Landvæsnetts Collegium af 1. november 1768 opregner beboerne i Østrup til at være 3 gårde og to boelsteder. Det må være de før omtalte boelsteder.

Folketællingen 1787 opregner 2 gårde og 3 markhuse . Da den tredje gård kun var en halvgård, kan den udgøre et af disse markhuse. Som omtalt tidligere noterer Fyns Amts Landsbyregistrering, at der i Østrup 1740 blev flyttet 3 gårde ud på marken, og man drager her den konklusion at de herefter nok blev nedlagt, fordi der i 1768 blev lagt 15 tdr. Min vurdering vil her være, at de to gårde 1 og 2 vedblev med at eksistere og stadig eksisterer, og at den tredje gård var Ryegården, som må være blevet et markhus eller et boelsted.

Planerne i 1740 er tydeligvis en helt ny by længere mod nord, men ikke alle planerne gennemføres. Måske fordi Hein dør i 1751. Vi kan følge at Poul Madsen, som havde en halvgård, bliver fæster af en helgård senere kaldet Østrup Skovgård (gård 2 på udskiftningskortet). Thomas Henriksen bliver fæster af den nye gård (gård 1 på udskiftningskortet) senere kaldet Lille Østrup Gård. Disse to bliver lige store og får deres marker i Søndermarken og Østrup Venge.

Det må konkluderes at ændringerne har medført, at der i 1740 er tre gårde og to boelsteder, så Østrup kan stadig kaldes en landsby.

Blev jorden lagt omkring den enkelte gård og fri af dyrkningsfællesskabet?

På kort 1b er indtegnet den nye fordeling af jorden. Det ses her at gård 1 og 2 får deres jord i Sønder Marken og Østrup Vænger, som nu består af 3 marker, hvilket ses på sognekortets markgrænser. Gårdene ligger tæt ved jorden, som er samlet og kun ligger på et sted, når det gælder de dyrkede marker. Gård 1 er allerede bygget, og gård 2 bliver liggende hvor den lå men nybygget. Om gård 1 og 2 har dyrkningsfællesskab er svært at sige. Når der omtales tre marker, og hvis de er afgrænset

som på sognekortet, tyder det på fælles dyrkning. Udtrykket som anvendes: *afdeelt og Indhegnet for sig selv* kan både betyde indhegnet for sig selv i forhold til andre, men kan også betyde indhegnet hver især.

Gård 3 skal have sine marker i Skelbanken og Ryemarken *saa samme gaard kommer til at ligge midt iblant sine Jorder*. Gård 3 får altså sin jord omkring sig, og som det også ses af kortet ⁷⁶, har den ikke fællesskab med gård 1 og 2.

Planerne for de to gårde i Bjergemarken er at de får jorden samlet hver for sig og indhegnet. Når gård 3 har sin gård for sig selv indhegnet, og planerne er de samme for de to gårde i Bjergemarken, er det mest sandsynligt, at gård 1 og 2 også har deres jord hver for sig.

Det må konkluderes, at det gamle dyrkningsfællesskab bliver afløst af individuelt drevne gårde.

Men da Bjerpegårdsmarken ikke er med, er der kun tale om en partiel udskiftning

Beskrivelsen fra 1768 bruger udtrykket *enhver i sin grund og for sig indhegnet*, hvilket jeg vil tolke derhen, at der ikke er et dyrkningsfællesskab. En undersøgelse, af jordebøger efter 1740 og markbøger fra opmålingen i forbindelse med udskiftningen i 1796, kunne måske endelig afklare problematikken yderligere.

Konklusion

Som konklusionerne i analysen giver udtryk for, gennemgik Østrup by en omfordeling af jorden med Østrup Hovedgård i 1740, som kommer ind under begrebet magelæg, men samtidig blev fæstegårdenes antal reduceret til tre, hvoraf de to blev flyttet ud, og alle fik deres jord indhegnet og lagt omkring den enkelte gård, således at det kan betegnes som en udskiftning. Bjerpegårdsjorden blev udskiftet i 1787. Byens totale udskiftning kom altså til at strække sig over mange år. Blev udskiftningen afsluttet i 1787 tog det 37 år, men blev det først som Trap siger i 1796 strakte det sig over mere end et halvt århundrede. Da det ville være for omfattende at undersøge, hvad der skete i 1796, det år Trap angiver, skal der ikke konkluderes i forhold til dette.

Den lokalhistoriske undersøgelse som har brugt kildemateriale så nær på problemstillingen som muligt, i Erslevs terminologi kaldet levn eller førstehåndsberetning, har nuanceret den store historie. I Østrups tilfælde er udskiftningen startet før lovgivningen på initiativ af herremanden Frederik Hein, men fuldført mange år senere. En lille brik i den store historie der kan tolkes videre som Felix Kruse gjorde i 1980'erne, hvor herremanden i Frederik Heins skikkelse var en skurk, der fandt endnu en måde til at udnytte bønderne ved, under dække af at ville give dem nye og bedre

⁷⁶ Bilag 1b

muligheder for at dyrke jorden, tilranede sig mere jord til hovedgården. Hvor Birgit Løgstrup i forlængelse af sin undervisning i *Landbosamfundet i Danmark i det 18. århundrede, stagnation og ekspansion* på Århus Universitet 2003 ville påpege en nytænkende energisk godsejer, der satte nye initiativer i værk.

Desværre døde Hein allerede i 1751, og fik ikke viderebragt ændringerne i Østrup. Det blev hans enke Susanne Brahe,⁷⁷ der tog over. I arkivet ligger ikke mange tegn på hendes aktiviteter. Det blev først hendes arvtager Preben Brahe⁷⁸, der fortsatte Østrups udskiftning.

Den endelige konklusion må nøjes med at erkende, at der bag Traps udskiftningsår for Østrup by gemmer sig en stor og spændende historie, og at et udskiftningår kan være udtryk for en endog meget lang proces.

Litteraturliste

- Landsbyregistrering i Fyns amt, Historiske forhold, Faaborg Kommune, Fyns Amtskommune, 1983
 Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt, Faaborg kommune, 1994
 Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt, Nøgle til Kommunerapporter, 1995
 Bjørn, Claus: *Brahesminde, et grevskabs historie*, 2002, Forlag: Knud Graphic Consult
 Bjørn, Claus (red.): *Det danske landbrugs historie 1536-1810*, Odense 1988
 Damgaard, Henrik og Niels Erik Frederiksen: *Mark- og dyrkningsfællesskabet i Dreslette omkring 1680*, Fynske Årbøger 1979 side 14
 Hansen, C. Rise og Axel Steensberg: *Jordfordeling og udskiftning*. København 1951
 Johansen, Hanne Staff: *En landsbys udskiftning. Bjerreby på Tåsinge*. Fynske Årbøger 1968-70
 Jørgensen, Birte Stig: *Udskiftningen i Nordsjælland*, Hillerød, 1967
 Korsgaard, Peter: *Partiel udskiftning i Nordsjælland*, Mark og Menneske. Studier i Danmarks historie 1500 – 1800, Festskrift til Karl Erik Frandsen. 2000.
 Kruse, Felix: *Udskiftningssagen i Østrup*,
 Kruse, Felix: *Lidt om Østrup og Østrupgårds historie*, 1986
 Møller, Per Grau: *Udskiftningen og dens økonomiske og sociale følger i Sønderjylland ca. 1730-1830*, Haderslev 1984.
 Nissen, Poul: *Udskiftningen i Fyns Stift*, Fynske Årbøger 1969
 Pedersen, Karl Peder: *Vestfynske fæstebønder*, Odense 1984
 Porsmose, Erland: *De fynske Landsbyers historie*, Odense 1987
 Rasmussen, Jørgen Dieckmann: *Bønderne og udskiftningen*, København 1977
 Schousboe, Karen: *En fæstebondes liv, Erindringer og optegnelser af gårdfæster og sognefoged Søren Pedersen, Havrebjerg (1776-1839)*, Landbohistorisk Selskab 1983
 Trap, J.P.: *Danmark, Svendborg Amt*, Bind V, 2, 5. udgave, 1957
 Thingholm Kristensen, Klaus: *Når hver fik sin lod*, Odense 1885

⁷⁷ død 1760

⁷⁸ Susanne Brahes broder død 1786

Kildefortegnelse

Brahesminde godsarkiv

- 1737 Oplysninger fra Landmaalingskontoiret angaaende Markerne og skovene ved Hovedgaardene Østrupgaard og Hvedholm fra 1737. BG 4/1
- 1737 Extrakt af den nye landmålingsmatrikel for Østrupgård. BG 4/1
- 1738 Heins ansøgning om udskrift af ny og gammel matrikel
- 1739 Landmaalingsforretning over Østrup Gaard Hovedgaard og Østrup Bje. BG 4/1
- 1739 Jordebog Østrup mm.
- 1740 Concession for Justits Raad og Kirke Inspecteur Friderich Hein paa nogle forandringer hand med Østrup Hoved Gaards Marker og dend derved liggende Bonde Bje Østruppe Kaldet, har foretaget. BG.5/1
- 1740 Jordebog Østrup mm.
- 1741 Synsforretning af 4. Juli 1740 over den Omdeling af Østrup Byjord, som Justitsraad Hein s. A. foretog hvorved han udflyttede 3 af Gaardene og gjorde Husene til Boelsteder. BG 5/1.
- 1747 Confirmation paa Bevilling BG 5/1
- 1752 En fortegnelse over Bønder Jorder og Enge, som bruges under Hovedgaardene Steensgaard og Østrupgaard, optaget i Januar 1752. BG 4/1
- 1768 Landvæsens Kommisionens forespørgsel
- Diverse fæstebreve
- Kort 4 Kort over Østrupgårds udi Nyborg Amt beliggende dens af fællesskabet med Østrup og Høstrup byer, udi den såkaldte Bjergemark udskiftede lykke. Opmålt af landinspektør Nyeholm og uddelt af J.N. Berg landinspektør for Fyns Stift udi året 1787

Folketælling Salling herred, Østrup 1787 Landsarkivet for Fyn

Topografika Nr. 82, Nyborg amt, Afskrift af indberetninger om Nyborg Amt 1743 til amtmand Adler, s.457 om Steensgård og Østrupgård.S, Landsarkivet for Fyn

Topografika Nr. 144, Haastrup, *Om beboerne i Håstrup Sogn og deres indbyrdes slægtskab gennem 300 år.* 1984 Felix Kruse, Landsarkivet for Fyn

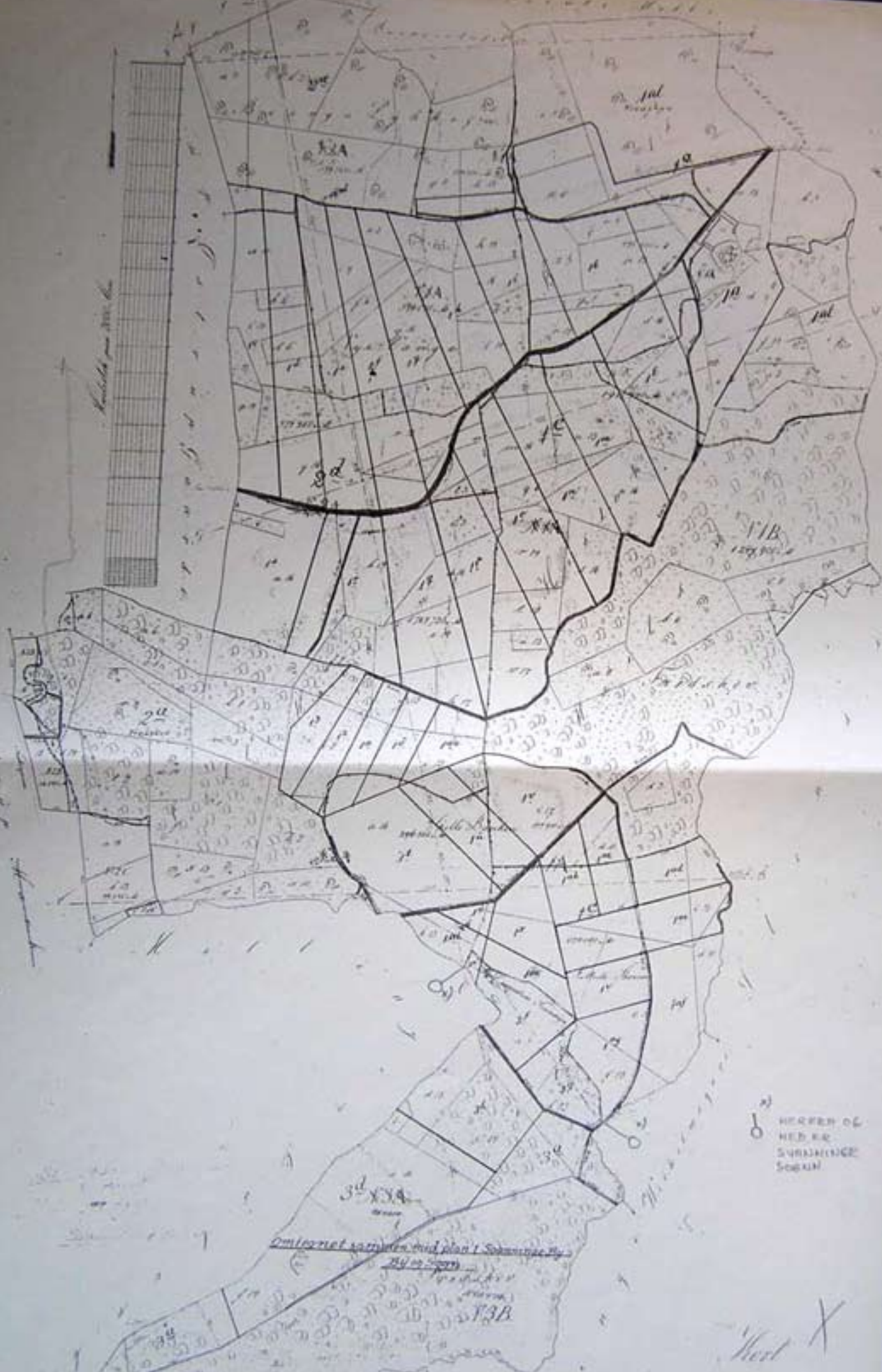
Minoreret sognekort over Håstrup, Kartografisk Dokumentationscenter, SDU

Udskiftningskort over Østrup, Kartografisk Dokumentationscenter, SDU,

Høje og lave målebordsblade over Østrup fra Kort og Matrikelstyrelsens Hjemmeside

Bilag

- Bilag 1 Kort over udviklingen i Østrup fra 1738
- Bilag 2 Skema over Østrups matrikler og fæstere
- Bilag 3 Kort over Østrup Bjergemarkens udskiftning i 1787
- Bilag 4 Forstørrelse af Karl Erik Frandsens kort i *Vang og tægt* side 151

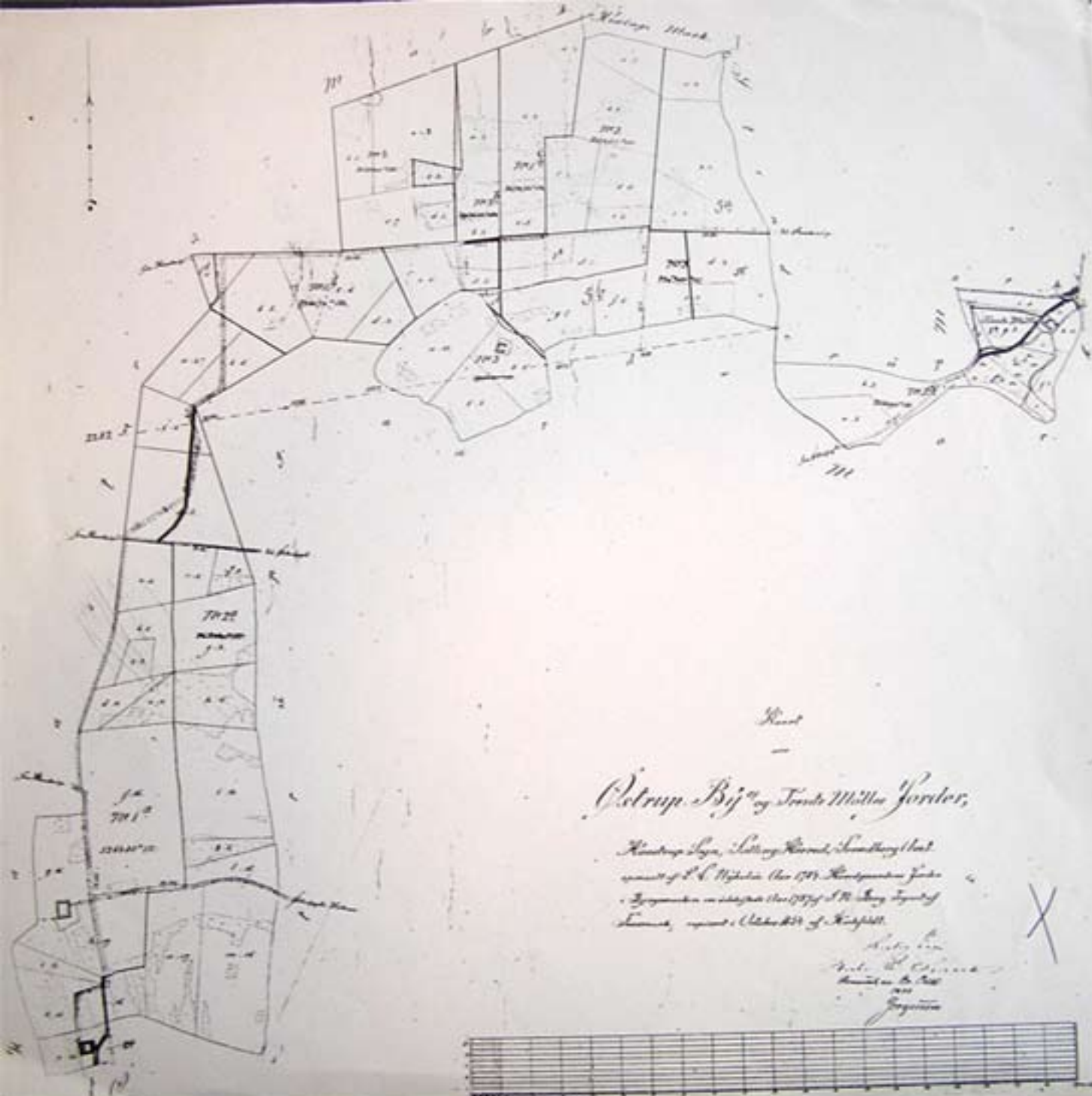

Handwritten note on the left side of the map.

○
 HERREN OF
 THE RE
 SURVIVANCE
 SOUAK

Omitriet van den land plan 1 Somme de 24 de 1800

Hert X

Kunst

Pötrup, Bij^{de} van Tente Middel Forster,

*Koninkrijk Leyde, Saltingkerck, Schiedamschedijk
 van de G. Mijden (No 179) Koninkrijck Leyde
 • Ingevoerd in de G. Mijden (No 179) van de G. Mijden
 van de G. Mijden, van de G. Mijden (No 179) van de G. Mijden*

*Van de G. Mijden
 van de G. Mijden
 van de G. Mijden
 van de G. Mijden*

X

KAANT
OSTRUFGAARDEN
 i det Nørbørgs Amt beliggende
 Pæne og inddeelt med 1700
 Høstrups Bygd, og den for
 sig selv Nørbørgs Mark, ved sig
 selv Nye Lykke
 og den for sig selv Nye
 Høstrups Bygd, og den for
 sig selv Nørbørgs Mark, ved sig
 selv Nye Lykke
 den 10de April 1757
 Nørbørgs Amtsskriver, Peder
 Nørbørgs Amtsskriver, Peder
 Nørbørgs Amtsskriver, Peder
 Nørbørgs Amtsskriver, Peder

OSTRUP. og HØSTRUP.
BUERS BIERGE-MARK.

STENDE
 RUP.
 By-
 ES
 MARK

Hov
 Lykke
 Maale-Stokt paa 1000 Alne

